

KERTINĖ
PARAŠTĖBūties, Gėrio ir blogio paslaptis
įžvelgusiojo paslaptis

Kun. dr. Kęstučio Trimako pamokslas per šv. Mišias, pradedant Antano Maceinos akademiją Jaunimo centre, Chicagoje, šių metų rugsėjo 20 dieną.

„Sukaktuvių dieną jubilatas tyli: jam kalba kiti“, rašė Antanas Maceina *Aiduose* savo 70 metų gyvenimo sukaktį. *Aidų* redaktorius dr. Juozas Girnius ta proga pasiūlė dialogą tarp masytojų. Ir taip sudarė galimybę Maceinai savo sukaktį prakalbėti.

Ir mes, nesulaukę nė Maceinos mirties metinių, pasikviečiame jį čia su mumis pabuvoti. O gal ne mes pasikviečiame jį? Gal greičiau jis mus? Ne tai, kad šeiminkas jis čia būtų. Ne. — Bet kaip tas, kuris, prie Aukos stalo Šeiminko priartėjęs, geriau supranta Šeiminko norus — ir todėl jo vardu kviečia.

Geriau supranta — jau anuomet žemė. Tuo labiau dabar — „namolei nuėjus“. Tad tegul čia kalba jis mums.*

Būties paslaptis

Dar žemė — nerės į Būties paslaptį... Būties, išsiskaidanti nuostaba, abejonė, kancija... O šios — klausimą, ieškojimą, įžvalgą: už Būties — laisvai mane kurias transcendencinis, absoliutinis, kūrybiškas... mano Dievas.

Būties paslaptį, mano Dieve, Tave randu... Bet mano biografijos kely

Toli man lig Tavo. Ir Tau toloka. Retai mūs žingsniai susitinka.

Ir šio agunos žiedo sukuriuose Tave suradęs aš tariuosi.

Bet šokis baigiasi.

Aš paliečiau Tave, tylus Kūrėjau, Lyg vaikas žvakės liepsna piršteliu Tikrai mintim.

Bet užgesai.

Maniausi Būties paslaptį Jį suradęs... Bet užgeso. Kodėl? Kodėl agunos žiedo sukuriuose Jį atradęs tik tariuosi? Kodėl aš taip toli nuo Jo, ir Jis toli? Minty kodėl užgeso Tas, kurs visą mano būtų laiko?

Tikrai Tavo, kodėl Tavo man nematyti?

* I tekstą įvesta citatos iš Antano Maceinos veikalų *Filosofijos kilmė ir prasmė*, *Religijos filosofija*, *Niekšybės paslaptis*, *Dievo Avinėlis*, *Didžioji Padėjėja*, *Asmuo ir istorija* ir poezijos rinkinių *Gruodas* bei *Ir niekad ne namolei*.

Kažkas čia, sako, šviti. Kažkas čia pat prie mano kofu. Tai aš turbūt savo šešėliu Tave užstoju.

Savo šešėliu... aš... Esantį užstoju.

Niekšybės paslaptis

Iš kur Dievą užstojęs šešėlis? Iš kur Esančiojo neigimas? Priešininkas — velnias.

Atsisakęs tarnauti Viešpačiui, įsi-geides pakilti viršum žvaigždžių, ten pastatyti savo sostą ir būti panašus į Aukščiausiąjį, jis tuo pačiu paneigė meilę kaip jėgą būties linkui ir pasirinko savimeilę kaip jėgą į save. Jis nusigrįžo nuo Dievo ir nuo visų kitų Dievo sukurtų būtybių... Jo paties būties pasidavė jam kalėjimas... Velnias yra pilnutinis bedievis kaip tik todėl, kad jis yra pilnutinis savimeilis.

Ne vien šešėlis, o ištisa tamsa. Ir ką jis paliečia, tas ima temti. Kai jis mane paliečia, tampa trumparegis ir būties elgeta.

Temstant mano, trumparegio, akys „ne tik tulos kalnų nebesugraibo, bet nei būties, nei Dievo atvaizdo, begėstančio „paskutinių saulėlydžių“... Temstant, prie apšviatų būtybių dalijančio Viešpaties namų, suabejojęs „jo namie nerasti“ virstu elgeta. Temstant niekšybės paslaptis paliečia mane.

Lediniai šalta niekšybės ne- būtų skendėti. Nejauku net min- timis į jos paslaptį pasinerti. Bet nakties klaidumoj pabuvęs aušros šauklis labiau vertini. Kas tas aušros šauklis?

Išganytojo paslaptis

Atsakyti, kas yra aušros šauklis, Maceina skverbiasi į Jė- zaus Kristaus pirmą istorinį at- skleidimą viešumai. Nežinomąjį Jėzų Nazaretį viešumon iškėlė Jonas Krikštytojas žodžiais: „Štai Dievo Avinėlis, kuris naikina pasaulio nuodėmes“. Kas yra šis Dievo Avinėlis?

Rytų Bažnyčia (kurios kristolo- ginį pergyvenimą Maceina kaip tik norėjo atskleisti) svarsto Dievo Avinėlio trimis atžvilgiais: — kaip *Perkeistąjį* Taboro kalne,

— kaip *Nusižeminusįjį* visoje savo būtyje

Iškaitai kryžiuočiams, kad žemaičiai nesukiltų

PETRAS MELNIKAS

Istorinį romaną sunku rašy- tojams rašyti, norisi ką nors įrodyti, peikti ar girti. Reikia knistis istorijoje ir beveik toliau žengti už istoriką, mat reikia viską vaizdžiai parodyti. Be to, kiek yra istorikų, sakoma, tiek yra ir istorijų. Net kiek yra lietuvių, tiek yra ir mūsų istorijos supratimų. Kiekvienas iš jų gali prikišti rašytojui, kad „taip ne- buvo“. Arba: tokioj ir tokioj istori- jos knygoj (lenkų, vokiečių ar rusų) meluojama! Tad kuria kronika rašytojui tikėti, kai nėra senų raštų, kronikų lietuvių kal- ba, trūksta net vertimų? Reikia mokėti ir daug kalbų.

Lietuvoj tik neseniai pradėta rašyti istorinius romanus ir tai yra blogai. Galų gale 1986 m. spalio mėn. 24 d. Rašytojų sąjungoj Vilniuje istorinę lietuvių prozą diskutavo rašytojai, istorikai ir kritikai, pasisakydami gan plačiai (pgl. *Pergalė*, 1987, Nr. 2). Ten pasisakė ir Algirdas Pocius, parašęs *Pergalės* žurnale išspaus- dintą romaną *Iškaitai*. Jis vienintelis ten priminė:

„Girdime, kad istorinės tem- tikos kūrinių yra parašę ir tie kurie lietuvių emigracijos rašy- tojai. Gal kai ką iš to būtų ver- tinga bei įdomu perskaityti ir mums“.

Ar tas „mums“ reiškia — rašy- tojams, ar visuomenei? Nežinia. Apie savo romaną *Iškaitai* jis taip yra pasakęs ir vėliau jį paci- tuoti ištisai:

„Imtis istorinės tematikos mane paskatino vienas tragiškas faktas iš žemaičių kovų prieš kryžiuočius. Keturioliktojo amžiaus pabaigoje ir penkiolik- tojo pradžioje vakarinė Lietuva atsidūrė ordino valdžioje. Žemaičiai su tuo nesutiko ir visą laiką bruzdėjo. Siekdami supančioti kovojančiųjų rankas, kryžiuočiai ėmė įkaitus. Dažniau- siai tai buvo kunigaikščių ir kitų kilmingųjų vaikai. Šie iškaitai jautė dviprasmišką savo padėtį: jie tapo klišitimi žemaičiams sukilti. Čimtojo kraš-

to laisvė ar gyvybė — toks tragiš- kas pasirinkimas. Iškaitai ryžtasi geriau mirti negu vergauti. Sukilę žemaičiai pasikviečia ku- nigaikštį Skirvilį jiems vado- vauti. Istoriniuose dokumentuose užtikau tokia trumpu žinute apie šį kunigaikštį. Nieko daugiau. Panorau priekelti ne tik jį, bet visą jo šeimą, vaikus, ap- linką. Kiek įmanoma, stengiaus pažinti sudominusią epochą: savi ir priešų metraščiai, kelių apra- šymai, svetimšalių keliauninkų išpūdžiai, valdovų laišakai, — kruopelytė dėjos prie kruopely- tės. Tų laikų istorinę situaciją galima išvaizduoti pakankamai aiškiai, o etnografija ir buitės lieka tirštoje migloje. Žinoma, ši bei ta galima panaudoti iš pa- skelbtų archeologų ir etnografų darbų, bet, rašydamas didesnį li- teratūros kūrinį, pajunti, kad to labai mažai. Naudojies ir savu se- nojo kaimo pažinimu, tikėdamas, kad konservatyvioje žemdirbio buityje buvo dar nemaža relikto iš tolimųjų epochų. O kai jokios konkrečios atramos nebesurandi, pasikliauji intuicija, fantazija. Tokiu atveju kai kada gal pa- taikiai arčiau tiesos, o kai kada nukrypsti į šalį. Neneigsim, kad galimas ir toks ieškojimo būdas“.

Taigi apie savo romaną *Iškaitai* pasisakė nemažai pats autorius, nurodymams retai ir sunku- mus. Iševiojose turinį pasitaiko, kad autorius tiek išpasakotų savo romano idėją ir sunkenybes ją realizuojant.

Romane *Iškaitai* trumpai pra- džioj pasirodo Vytautas (gan schematiškas), sustojęs su savo palyda ir dviem ordino pasiun- tiniais, kad žemaičių kilmingie- siems perduotų didžiojo magistro pasiūlymus dėl įkaitų. Vytauto noras buvo su kryžiuočių pagalba priversti Jogailą atiduoti jam tė- vūniją, o vėliau kryžiuočių atsi- kratyti. Daug žemaičių kilmin- gųjų tam priešinosi, kiti sutiko.

Romane vystosi meilė tarp Skirvilio sūnaus Grigio, Aistės ir pasiuteles, jį viliojančios Gir- dilės. Parodomi kryžiuočių ni-

Algirdas Pocius

kojami kaimai, gaisravietės. Paimti iškaitai Prūsijos Barten- steino pily nutaria, kad jie yra klišitės žemaičių sukilimui ir patys nusižudo:

„Nuo to vaizdo, kurį sargybos viršininkas ir jo palydovai išvydo rūsyje, jiems pakirto kojas. Vir- vėmis, diržais, suplėšytų dra- bužių pyneimis žemaičių iškaitai buvo užsmaugę sau gerkles arba kaip kitaip nusigalavę. Jų kūnai gulėjo pasieniais, aslos vidury, kybojo po langų grotomis. Nako žvilgsnis akimirka stabtelėjo ties Grigio veidu. Gražus, tik melsvai baltas, jis atrodė ramus, lyg mie- gantis. Visai greta jo ta pasiutėlė Girdilė. Lyg viena virve abu būtų pasismaugę“.

Ir tuomet žemaičiai prašo Skir- vilį juos vesti į sukilimą prieš kryžiuočius.

„Prie sukilėlių kariuomenės vado atsuoliavo du žvalgų būrio raiteliai. Putoti, sukaite žirgai sunkiai dvokavo. Žvalgai atnešė žinią apie pasirodžiusį priešą.“

Palaimintosios paslaptis

Šalia Aušros šauklis — Aušrinė. Šalia Aukos Avinėlio — aukojanti Motina. „Kas yra toji, kuri žvelgia žemyn kaip aušra?“ — klausia Maceina Giesmių gies- mės žodžiais.

Žvelgdamas į Marijos paslaptį, jis atsako: Nekaltai pradėtoji, paties Kūrėjo nuostabiai paruoš- ta tapti Išganytojo Motina ir niekšybės sutriukintoja. Sūnu, Dievo Avinėli, aukojanti kaip Jo Didžioji Padėjėja šešėlyje esan- čius Jo kraują aptirkti. Ir todėl ir dangų Paimtoji, iš aukštybių savo išgytus vaikus globojanti ir vedanti Sūnaus išganymo keliu pas Tėvą į dangų. Didžioji Padė- jėja — tiek Dievo, tiek žmogaus.

***

Iki šiol čia kalbėjo Antanas Ma- ceina mums savo įžvalgomis. Įžvalgomis, kurias jis sėmė žvelgdamas į Būties, Blogio — niekšybės, Jėzaus ir Marijos Gė- rio paslaptis.

(Nukelta į 2 psl.)

liniją, kad pasakojimas būtų is- torinis, o ne individualumo ran- dama Skirvilio mąstyme pra- džioj ir keliose kitose romano vie- tose.

Vaidila — orus senis. Kilmin- gieji „atsikraginę susiverčia mi- dų į gerkle“. Veiksmažodžiai im- ti iš tarmių, iš kaimo kalbos: skystablaudis nuskudė, atžvan- gulioavo piršliai, iškumbrino, priklukinti, stirksojo, gyvena kaip barsukai, uždavinavo (pa- sake), plustėjo (žuvys maiše), mataškavo (uodega), atsidukše- kit, nuknopstavo, nužurdojo (nugalbijo).

Istoriniam romanui reikia pa- sirinkti ir istoriją dvelkiančius, ypatingus žodžius, kaip tauri- ninkas, smalekas (fakelas), svet- lyčia, tėvūnija, taranai ir derva- svydziai, tauraragės, keliuočiai (keliauninkai), ožkenomis apsi- denga, vedlys, laukininkai, dvira- tis šluožis, eigastis kaip tauro, lai- daras (arkliams), medžiokliai (medžiotojai), meškenos autai, iš- guldymas pagal mūsų liežuvį, ginklaunė, vytnis (botagas), ka- ponė (fechtavimas), vandens driūžė, kemešuojančios (arklio ausys), ir kitus. Kartais jie sudaro atmosferą, kad štai visa vyksta senovė, nors nežinia, ar tokius žodžius vartojo mūsų šaly viduramžiais? Bet nėra kito pasi- rinkimo. Su saiku juos vartojant, išgaunamas, kai reikia, anų laikų šiurkštus, neaprašytas daiktų paviršius, žmonių būdas — lėtas arba pasiutęs.

Iš visų šių priemonių kažin kuri geresnė, norint atgaivinti gyvus, alsuojančius istorinius asmenis? Gal reikėjo griebtis daugiau psichologijos ar ko nors kito. Juk tie laikai mums yra tiek žinomi, kiek ir tie, kurie yra vaizduojami mokslinės fantastikos žanro romanuose. Teko kai kuriuos skaityti ir geriausiai įsitraukti į tuos, kuriuose vienas herojus atlieka žygi neįžinomose plane- tose. Viskas matoma ir per- gyvenama iš jo perspektyvos. Ir kuriant romaną apie istorinę pra- eitį, kaip ir projekciją į ateitį, reikalinga rašytojo fantazija, ku- rios Algirdui Pociui *Iškaituose* ne- trūksta. Ir kodėl ne? Reikėjo daug fantazijos, istoriniuose dokumen- tuose autoriui užtikis tik trumpu žinutė apie kunigaikš- tį Skirvilį.

Vytautas Palaima (g. 1911)

Vytautas Didysis priima kryžiuočių pasiuntinius.

Šiame numeryje:

Antanas Maceina kalba mums • Algirdo Pocius „Iškaitai“ • Atei- tininkų studijų dienos (2) • Poetas Antanas Jasmantas — Antanas Maceina • Antano Maceinos akademija Chicagoje • Laimutė M. Tornau — Aloyzo Barono novelės konkurso laimėtoja • Kul- tūrinės progos • Nauji leidiniai

Gėrėme iš savų šaltinių

Ateitininkų studijų
dienos Dainavoje

ALDONA ZAILSKAITĖ

(Tęsinys iš praejusio šeštadienio)

Sekmadienis, rugsėjo 6 d., kaip ir šeštadienis pradėtas šv. Mišiomis, išaušo saulėtas ir po pusryčių, išklausus visų keturių sąjungų centro valdybų pranešimų, toliau buvo tęsiama akademinė Studijų dienų programa.

Maceina — kultūros teologas

Aušra Liulevičienė savo paskaitoje „Antanas Maceina — kultūros teologas“ pristatė Maceinos mąstyseną kaip vieną iš tų šaltinių, iš kurių mums, lietuviams, semtina. Jai apibūdinti ji naudojo jo veikalų *Krikščionis pasaulyje*, kuriame Maceina parodo paties pasaulietiško pasaulio šventumą — kultūrą kaip žmogaus veiklą, Dievo planą paverčiant tikrove. Kultūrą Maceina supranta labai plačiai: visa kūrybingoji, gamta apvaldanti žmogaus veikla. O pačia kūryba jis supranta kaip šventą, kadangi ji kyla iš Dievo paveiklo žmoguje. Maceinos supratimu, kultūra yra „edvipsmiskos egzistencijos ilgesys ir tai kaip tik parodo jos artimą ryšį su religija. Kadangi religija yra visuomet apsisilkiusi kultūra, ir religija visuomet grindžia kultūrą, jos abi viena kita perskverbia.“

Kūryba sudaro pasaulį, esančio žmogaus askeze ir tuomet kultūros kūrimas gali pasidaryti pasauliečio kelias į šventumą. Iš to išplaukia Maceinos sąvoka, kad atsieti pasauliui yra tarnauti įdaktintam Dievo žodžiui, o tam pasaulietis yra galutinai įpareigotas Sutvirtinimo sakramentu. Kad igalint žmogaus kritika ir kova prieš kultūros tolimą nuo Dievo, svarbu suprasti pasaulį esanti dviprasmiškumą. O ši kova ir padeda suprasti pasauliečio kunigystės prasmę. Tai yra tarnystė artimui, kaip Kristus tarnavo žmogui. Tad, Maceinos supratimu, kuniginis darbas ir yra pasauliui meilės savo artimui darbas.

Nors laiko diskusijoms apie Maceinos pasauliečio pasaulio sąvoką buvo nedaug, — vien kilo diskusijos apie šventumo suvokimą kasdieniškame gyvenime, dažniausiai net ir labai neįprastose ir nekultūringose kasdienybėse.

Natūraliai Sovietų Sąjungoje

Po poetų Gintės Damušytės pasiūlymo savo kelionės išpuodžiais su JAV religine grupe ir Sovietų Sąjunga pasnekesyje, pavadintame „Natūralių kelionių ir Sovietų Sąjunga“, kaip pavyzdį tokių kelionių, jis paminėjo Filipinų krikščionį dainininką Siną, pareiškimą, kad „jo tautos gėrėme iš savo šaltinių“.

Akimirka iš studijų dienų: (iš kairės aplink) Aldona Zailskaitė, Romualdas Kriaučiūnas, sesuo Ona Mikailaitė, Vytautas Vygantys.

Nuotrauka Jono Kuprio

Ita jo pareiškima, kuri spausdino visi didieji pasaulio laikraščiai, tik Lietuvos informacijos centras jam pareiškė protestą prieš jo tokią diplomatinę prasišlovimą aplankius okupuota Lietuva. Tačiau svarbu tokiu atveju iš tokia plačia itaką turinčių asmenų nepadaryti priešų Lietuvai, o juos laiku ir taktiškai informuoti, jei neįmanoma prieš kelionę, tai bent po jos.

Krikščionių grupės dažnai organizuoja keliones po Sovietų Sąjungą, specialiai apkeliaujant jų bažnyčias, dalyvaujant pamaldose tikinčiaisiais pergrūstose bažnyčiose. O paskui grįžusieji, daugelis įvairių JAV bažnyčių dvasiškai bei veikėjai, t.y. turintys plačią publiką JAV-ese, pasakoja apie gilią tikėjimą Sovietų Sąjungoje, apie laisvą tikėjimo praktiką, apie Sovietų valdžios religinį tolerantumą. Pasnekesyje ji davė sugestijų, kaip ateitininkai galėtų ir tokias keliones reaguoti. Pirmiausia, užtikus tokio sugrįžusiojo pasakojimus savo išpuodžių „pro rūžavus akinius“ svarbu reaguoti laisvais ir spauda, tačiau tai darytina santūriai ir naudojantis asmenišką patyrimo pavyzdžiais.

Ji taip pat rekomendavo ateitininkams stengtis ir tokias keliones įsirašyti — jų skelbimus galima užtikti religinėje spaudoje. O pačioje kelionėje Inturistui aiš-

kinant apie vietinę Bažnyčią, turėti pasiruošus klausimų, kurie privertų gidus išaiškinti ir konstitucijos pažeidimus: religinės spaudos laisvės ribojimą, religinio švietimo trūkumą mokyklose ir pan.

Po šios paskaitos klausimai ir diskusijos buvo gausūs dėl konkrečių veikslo galimybių ir reikėtų susidomėjimas pačia šia Gintės Damušytės kelione ir kaip į tokią kelionę galima pakliūti. Tačiau ir čia teko diskusijas palikti asmeniškams pasnekesiams, nes po trumpo pertraukos kavutė ar pavakariams pasiimti yra dar viena aktuali, gyva tema: kun. Paškaus nauja knyga *Krikščionis ir šiandiena*.

Krikščionis ir šiandiena

Prieš pakviečiant patį autorių pakalbėti, Algis Norvilas supažindino Studijų dienų dalyvius su Ateities leidyklos ką tik išleista knyga: kun. Antano Paškaus *Krikščionis ir šiandiena*. Šioje knygoje kun. Paškus peržiūri šiandieninei kultūrai būdingus bruožus ir nurodo kurie ju, priešingai krikščioniškai dvasiai, vis vien skverbiasi į krikščionišką gyvenimą. Kun. Paškus stengiasi atrasti krikščionišką pusiausvyrą ir krikščioniškumą atsakymus į šiu laikų keliamus klausimus. Trumpai apibūdinęs knygą, Algis Norvilas ir pristatė

jos autorių, kun. Pašką, kuris dirba klinikinio psichologo tarptautiniame kunigų ir vienuolių terapijos centre Middletown, CT.

Savo pasnekesį Antanas Paškus pavadino, „Ką dabartis mums kalba“. Pareiškęs, jog kritika yra esminė proto funkcija, jis išskėlė, jog norint ką nors pažinti, svarbu savo kritika reiškinio ne niekinti, o siekti jį suprasti. Šiandien, sako Paškus, vietoj kritikai būtinos analizės, remiamasi nuosirdumu. Kai nuosirdumas pakeičia analizę, siekiant ką nors suprasti, jis padaro net daugiau žalos negu melas.

Savo pasnekesyje Paškus išskėlė tris pažinimo plotmes ir prie kiekvienos paminėjo ir mūsų šiandieninės kultūros prasižengimus prieš jas. Prasižengimai prieš stebėjimo, faktinė plotmę, kai karštai diskutuojama, apsieinant be faktų, arba tik su vienu kitu. Apšilkinama su filosofine, ryšių ieškojimo plotmę, kai diskutuojama, nepatyrinėjus daromų prielaidų, ar net nežinant, kokios jos, nesgi šiandieninė kultūra mums daug ju primeta, o mes jas nekritiškai priimame. Prasilenkiama su teologine pažinimo plotmę, kai krikščionių tarpe pripažintas dogmatinis pluralizmas taip sureliatyvina teologiją, kad ji tampa pakeičiama antropologija ir psichologija. Kai visos religijos tampa lygios, net ir kai kurios krikščioniškos nebeprapažįstamos Kristaus Dievu, pasidaro labai svarbu išvystyti savo sugebėjimą kritiškai vertinti net ir „krikščioniškas“ šiandieniniame pasaulyje brukamas mintis.

Po šios plačiai minties tinklą užmetančios, bet gal nepakanamai savo pačios metodikos besilaikančios paskaitos iškilusios diskusijos kaip tik ir parodė, koks samyšis gali iškilti, stokojant kriterijų, pagal kuriuos girdimą informaciją vertinti.

Viena dalyvė, jau turėjusi progos perskaityti šią naują kun. Paškaus knygą, kaip tik ir užklauso, kokiais autorius kriterijais vadovavosi, šioje knygoje teigdamas, jog vyrai moterims reikalingi jų išgelbėjimui iš emocijų „smiltynų“. Savo atsakyme kun. Paškus pareiškė, jog ir Jungtės išskėlė skirtumus tarp vyrų ir moterų psichologijos ir kad abi lytys viena kitai reikalingos jų psichologiniam papildymui, tačiau vyrų trūkumų jis nesugebėjo taip vaizdžiai nusakyti, kaip moterų, ir galutinę išvadą, jau privačiame pokalbyje, jis pažadėjo ir šį klausimą pilniau atsakyti.

Muzikos ir dainų vakaras

Šio vakaro programą atliko studentai Studijų dienų dalyviai, aktyvų vaidmenį turėję ir per visą savaitgalį. Paskaitininkus originaliai ir kūrybingai pristatinėjo Vija Bublytė ir Vitas Laniauskas, suvaidindami įvairius juokingus škius, kurių eigoje paaiškėjo paskaitininkas, tema ir net jų profesinis pasiruošimas.

Studentų kvartetas per muzikos ir dainų vakarą, rugsėjo 6 dieną: (iš kairės) Aukšė Bankaitė, Dalia Polikaitė, Rima Polikaitė ir Vida Duobaitė.

Nuotrauka Jono Kuprio

Jiedu gabiai pravedė ir šio vakaro programą. Pirmuoju numeriu dainavo Audriaus Polikaitės akompanuojamas studentų kvartetas: Aukšė Bankaitė, Rima Polikaitė, Dalia Polikaitė ir Vida Duobaitė. Kaip šiam, taip ir kitiems vokaliniam numeriams, kuriuos šios studentės atliko kartu ir atskirai, jos pasirinko lietuviškas populiarias dainas, sukurtas Vaitkevičiaus, Raudonikio, Gudauskienės ir Noviko.

Programoje buvo ir nemaža įdomių, gražių atliktų instrumentinių pasirodymų: Aukšė Bankaitė virtuoziskai kanklėmis skambino Alfonso Mikulskio Rapsodiją Nr. 2; Rima Polikaitė, palydint broliui Dariui elektroniškai klaviatūra, lakia fleita perdavė Rossinio variacijas Chopino melodiją; Juozas Balaišis smagiai akordeonu pagrojo šokių pynę; Marius Gražulis violončele pagrojo Rachmaninoffo kūrinį, akompanuojant Vidui Neverauskui, kuris akompanavo ir Vidos Duobaitės solo. Nuotaukingas koncertas baigtas vėl studentų kvartetui pasirodant su dviem smagiomis dainomis, kurios sudarė puikų įvadą į koncertą sekančius šokius salėje, dainas ir pasišnekučiavimus Balto avino svetainėje ir įdomių iš Lietuvos atvežtų vaizdajuosčių rodomą iš Lietuvos religinio gyvenimo. Nors nespėjau visų šių juostų pamatyti, jos man paliko turbūt didžiausią savaitgalio išpuodį. Čia jau ne juoda-balta nuotraukos Kronikos, o gyvas, spalvotas, kalbantis, giedantis Lietuvos žmonių gyvo, kad ir persekiojamo tikėjimo tiesioginis liudijimas. Matėme didžiules tikinčiųjų minias, dalyvaujančias procesijose, žemaičių Kalvarijos atlaidus bei kitas religines šventes. Visa gliauli įsmigo į visų čia su Lietuvos tikinčiaisiais bendraujančias širdis.

***

Pirmadienio rytą jau nebuvo programinių paskaitų; rytmetis vėl pasvestas organizaciniais pranešimams, jų svarstyboms ir

savaitgalio užbaigimui vėliaus nuleidimu, giedant Ateitininkų himną.

Sunku nusakyti tą minties ir lietuviškos dvasios atsigaivinimą, kurį išsivežiau iš Dainavos šį savaitgalį. Ypatingą išpuodį padarė ir tai, kad iš tikrųjų savaitgalis nebūtų buvęs mažiau ateitininkiškas, jei visai nebūtų buvę organizacinių reikalų aptarimo, o vietoj to paskirta daugiau laiko diskusijoms ir jų išvadų susumavimui, išgirdus tiek daug turiningos medžiagos. Tai sakau ne dėl to, kad organizacinių pasirodymų: Aukšė Bankaitė virtuoziskai kanklėmis skambino Alfonso Mikulskio Rapsodiją Nr. 2; Rima Polikaitė, palydint broliui Dariui elektroniškai klaviatūra, lakia fleita perdavė Rossinio variacijas Chopino melodiją; Juozas Balaišis smagiai akordeonu pagrojo šokių pynę; Marius Gražulis violončele pagrojo Rachmaninoffo kūrinį, akompanuojant Vidui Neverauskui, kuris akompanavo ir Vidos Duobaitės solo. Nuotaukingas koncertas baigtas vėl studentų kvartetui pasirodant su dviem smagiomis dainomis, kurios sudarė puikų įvadą į koncertą sekančius šokius salėje, dainas ir pasišnekučiavimus Balto avino svetainėje ir įdomių iš Lietuvos atvežtų vaizdajuosčių rodomą iš Lietuvos religinio gyvenimo. Nors nespėjau visų šių juostų pamatyti, jos man paliko turbūt didžiausią savaitgalio išpuodį. Čia jau ne juoda-balta nuotraukos Kronikos, o gyvas, spalvotas, kalbantis, giedantis Lietuvos žmonių gyvo, kad ir persekiojamo tikėjimo tiesioginis liudijimas. Matėme didžiules tikinčiųjų minias, dalyvaujančias procesijose, žemaičių Kalvarijos atlaidus bei kitas religines šventes. Visa gliauli įsmigo į visų čia su Lietuvos tikinčiaisiais bendraujančias širdis.

Kertinė parastė

(Atkelta iš 1 psl.)

Maceinos paslaptis

O dabar kalbėkim mes apie Maceinos paslaptį. Kiekvienas kūriny su kuo nors apreiškia Dievą. Tuo labiau žmogus. Kiekvienai tautai Istorijos Viešpats iš pačios tautos išaukia asmenų, kurie jai aiškiau apreiškia Gėrį — ar tai įžvalgom, ar tai auka, ar menu, ar darbu-veikla.

Tokie asmenys yra Dievo dovanos tautai — ir kiekvienas jų savo įnašu įsiriškia į Dievo Gėrio pergalės didžiųjų paslaptį. Kaip Marija savo motinystėje žmogui, taip mūsų tautai — Valančius savo veikla, pakeles rūpintojų, kryžių ir koplytelių drožėjai savo menu, Nijole Sadūnaitė — savo auka.

Tokių asmenų tarpe įsiriškia į Maceiną. Savo įžvalgomis jis kalba tautai. Nuo pat mūsų tautos krikšto pradžios iki dabar turbūt niekas taip aiškiai neįžvelgė niekšybės paslapties kaip Maceina. Dėl to ir Gėrio pergalės tikrovė mūsų tautai atsi-
stoja naujoji šviesoj. Dėl to už

lietuviškos kultūros apraiškas, niekuomet nenutolo nuo savo ateitininkiškos, veiklai besingaujančios publikos, kuri nuolat klausia: Ko šie reiškiniai reikalauja iš ateitininkų? Dalyvaujantys visų sąjungų vadovai klausė paskaitų su ausimis. „Kaip šie reiškiniai bus atspindėti mūsų šiemetinėje veikloje?“ Dauguma paskaitininkų ir beveik visumet dalyviai diskusijose panašiai klausimus ir kėlė. Ir visų kartu atstovai su idomumu vieni kitų klausėsi (ir manau, vieni kitais širdyje džiaugėsi). Matau besivystančią naują veiklos epochą — ne tik ateitininkuose, bet ir visame lietuviškame gyvenime. Pradėjome ir mes gerti iš savų šaltinių, o jų vanduo gaivinantis, gyvas ir gilus.

(Pabaiga)

geležinės uždangos jo knygos taip branginamos ir skaitomos. Todėl jo knygos pavergėjų taip grubiai plešiamos iš skaitančiųjų rankų. Jei išvejoj, net minint mūsų tautos krikšto sukaktį, taip sunku mums dvasią pažadinti, tai gal dėl to, kad čia per daug šėselių, kurie Dievą užstoja. Tie šėseliai dingis ir Dievo tikrovė išryškės, kai atsizadėsime duoneliuotojų iliuzijos amžiną tėvynę čia susikurti. Maceinos įžvalgos padeda tos iliuzijos rūką išsklaidyti.

Tas įžvalgas tad priimkime dabar kaip dovaną iš jau Namolei nuėjusiojo rankų. O patį Antaną Maceiną, mūsų tarpe buvusį, su savo įžvalgom mūsų tautoj pasiliekančią, dėkingai priimkime iš Dievo rankų.

NAUJI LEIDINIAI

• LITUANUS vol. 33 no. 3 (Fall 1987). Lithuanian quarterly of arts and sciences. Redakcijos ir administracijos adresas: 6621 South Troy Street, Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata — institucijoms 15 dol., asmenims 10 dol.

Šį numerį redagavo Vilius L. Dundzila. Numeris skirtas latviškom temom, ir pradėdamas Astrid Ivask eilėrašiais. Arnolds Karklis rašo apie latvių baptistų koloniją Brazilijoje. Valdis J. Zeps stebi naują savokų įjungimą į latvių kalbą. Tupešu Janis rašo apie mažą grupę, kuri bando atgaivinti seną latvių pagonybę. Čia, pavyzdžiui, yra panaudojama ir naujosios fizikos savokos. Straipsnis savotiškas ir daugiau teoretiskas; pavyzdžiui, visai neličiama liturgi-ja. Guntis Šmidchens studijuoja žodinę latvių istoriją Amerikoje. Dabartinė istorija perduodama asmeniniais pasakojimais, pavyzdžiui, sėdint prie stalo ar važiuojant į ekskursijas automobiliais. Knygų recenzijų skyriuje Daina Penkūnaitė aptaria Mikalojus Konstantinas Čiurlionis: *Music of the Spheres* (Senn, Bowlit, Staškevičius), o William R. Schmalstieg — A. Sabaliausko *Mes baltai*.

Numeris iliustruotas dailininkės Rūtos Končiūtės Saliklienės darbų nuotraukomis. Jos menas yra knygų skulptūros. Per jį dailininkė prisideda prie filosofinių debatų, kuriuose tiriami žmogishko susikalbėjimo esmė.

(egl)

Ateitininkų studijų dienose paskaitos klausė: Irena Polikaitė, Eugenijus Čuplinskis, dr. Judita Čuplinskienė, Rita Venclovičienė, Marytė Salikienė.

Nuotrauka Jono Kuprio

Su poetu Kaziu Bradūnu, po jo poezijos recitalio per Ateitininkų studijų dienas, kalbasi Gražina Kriaučiūnienė ir pussešerės Gaja Bublytė ir Milda Bublytė.

Nuotrauka Jono Kuprio

Prie poeto Antano Jasmanto stabtelėjant

KAZYS BRADŪNAS

Žodis, tartas per Antano Maceinos akademiją rugsėjo 20 dieną Jaunimo centre, Chicagoje.

Jeigu Mikelandželo nebūtų sukūręs nei Mozės, nei Pietos, nei Dovydo skulptūrų, būtų nenuvėjęs Siksto koplyčios freskų ir neiškelęs į dangų Šv. Petro bazilikos kupolo, vis tiek jis būtų didelis vardas italų, Europos ir viso pasaulio kultūros istorijoje. Būtų ir yra didelis savo literatūrinio palikimo, savo poezijos, klasikiniais sonetais, reprezentuojančiais italų poezijos renesansinį amžių.

Panaši analogija ir išvada persasi, kai rašome ar kalbame ir apie Antano Maceinos kūrybinį palikimą. Jis ne tik filosofas, sociologas, teologas, bet ir grožinės literatūros žmogus – jos nagrinėtojas ir, svarbiausia – pats poetas. Ir Maceinos dideliu vardu jau ir to vieno – poeto užtektų. Yra išleidęs dvi savo poezijos knygas: *Gruodas* 1965 metais, o taipgi *Ir niekad ne namolei* 1980 metais. Už savo poeziją yra apdovanotas mūsuose pabrėžtina Lietuvių rašytojų draugijos premija.

Nors savo poeziją, pasirašinėdamas Antanu Jasmantu, Antanas Maceina pradėjo spausdinti jau gana subrendusio amžiaus, tačiau dėmesys literatūrai buvo jo viso gyvenimo interesas nuo pat jaunystės metų. Iš pradžių jis net universitete buvo pradėjęs studijuoti literatūrą, tik vėliau perėjęs į filosofiją. Ir dar vėliau, jau profesoriaudamas universitete, kokius kursus būtų beskaitęs, temų, analogijų, tezių ir antitezių iliustracijai bei praplatimui vis ištraukdavęs tai Rilkės, tai Claudelio, tai kitų ano meto Europos poezijos didžiųjų vardus. Ir tai mums jauniems studentukams buvo taipgi tikras literatūrinio akiračio praplatimas. Gal visa tai, kartu su panašiomis dr. Juozo Girniaus pastangomis, ir buvo pirminis paskatas vėlesnei žeminių kartos poezijai pasukti labiau glumine kryptimi.

Man pačiam asmeniškasis kontaktas su tokiu literatūrinu profesorium daug reikšė visą gyvenimą nuo pat pirmųjų universitetinių metų. 1937 metų rudenį iš Suvalkijos gilumos atvykau Kauną studijuoti universitete literatūros. Visiems reikėjo išklausyti būtiną kursą „Mokslinio darbo metodika“. Jį skaitė prof. Antanas Maceina. Po pirmos paskaitos norėjau koridoriuje profesoriaus klustelti kažkokio paskaitoje man nesuprasto dalyko. Ir profesorius savo draugiškumu ir akyliumu mane tiesiog pritrenkė. Jis tuoj pat po dalyko išaiškinimo man ir sako: „Skačiau „Ateityje“ tavo naują eilėraštį, man tas ir tas posmas, tas ir tas įvaizdis labai patikė, geri. Bet tą ir aną vietą dar galėtum pergaltuoti, jos neblogos, bet tik ne visai tobulos“. O anas *Ateities* numeris buvo išėjęs tik prieš porą dienų. Man tiesiog kvapą užėmė toks profesoriaus dėmesys mums jauniems, galima sakyti, tik pirmus žingsnius poezijoje žengiantiems.

Žinoma, niekas tada turbūt negalvojo, kad ir profesorius Antanas Maceina galėtų rašyti poeziją. Jis visų akyse buvo tik filosofas ir sociologas. Net ir vėliau, kai pokario metais jau galėtum pergaltuoti, jos neblogos, bet tik ne visai tobulos“. O anas *Ateities* numeris buvo išėjęs tik prieš porą dienų. Man tiesiog kvapą užėmė toks profesoriaus dėmesys mums jauniems, galima sakyti, tik pirmus žingsnius poezijoje žengiantiems.

Antanas Maceina (1908-1987)

labai aukšto literatūrinio lygio poezija.

Tada redagavau Vokietijoje kultūros žurnalą *Aidus*. 1946 metais birželio mėn. 8 dienos septintame numeryje išspausdinau Antano Jasmanto eilėraštį „Verbų sekmadienis“. Ir reikėtų dar bibliografams patikrinti, ar tai nebuvo pirmasis, plačiai skaitomuos kultūros žurnaluose viešai paskelbtas Antano Jasmanto eilėraštis. Ir jis buvo iš karto jau tarsi nuoroda į visą būsimą autoriaus poeziją, kuri turėjo būti ir buvo didžia dalimi religinių temų ir religinių įvaizdžių poezija, savo šaknis įleidusi į grynai lietuviškosios kultūros podirvį, tiek asmeniškų pergyvenimų, tiek lietuviškosios kultūros daiktų įvaizdinio pakylėjimo ir intelektualinę plotmę prasme. Tai buvo tikrai kažkas naujo mūsų mediacinėje, filosofinėje bei religinėje poezijoje. Ypač religinėse temose mes jau buvome įpratinti į didžią kūrybingą, bet ir pranašiška trenksmingą žodį. Ir galėjo atrodyti, jog kitaip ir negali būti, kai Brazdžio- nio raše:

Kas tas, kas tas, kuris ateina iš Edomo,
Iš Bosros artinas drabužiais raudonais?..

O Antano Jasmanto „Verbų sekmadienio“ Dievas, jeigu ateitų, tai ateitų be ryškaus raudono rūbo, ateitų ne iš kokio egzotiško ir tolimo Edomo, o greičiau jis būtų tik nulytas ir pilkas laukų rūpintojėlis ir ateitų, iškopęs iš čia pat esančios pakelės koplytėlės. Arba tiesiog būtų lietuviškųjų pasakų Dievulis, pasivertęs elgeta. Ir tas pirmasis, sakykime, viešas *Aiduose* paskelbtas Antano Jasmanto eilėraštis įpintas į tokią paprastą lietuviško kaimo buitį, at- randant tokias jos vietas ir tokią prasmę, kad eilėraštis tampa tikru lietuviškos religinės nuotikos ir religinės temos sedevru. Tiesa, ateinantis Dievas čia nepa- rodomas, kaip ir Balio Sruogos Vytautas jam skirtose dramose „Milžino paunksmė“. Tačiau Verbų sekmadienio įvykiu taipgi čia virpa kiekviena posmo eilutė, o visas eilėraštis, struktūriškai sukaupias ne kokiuos trijuos dramos veiksmuos, bet tik kondensuotuos trijuos trumpučius posmuos. Eilėraštis yra tikras lietuviškasis „Waiting for Godot“, tik be to viso slegiančio Becketto absurdiškumo. Tą eilėraštį noriu čia pacituoti, nes jis savo tema,

struktūra ir poetinių įvaizdžių parinkimu yra būdingas visai Antano Jasmanto poezijai:

Verbų sekmadienis

Man sakė:
Bus pavasaris ir iš naujos
Atbudusios šalies, nuo
kvepiančios pašlaitės,
Ant nusižeminusios asilaitės
Pavargęs Viešpats mūs atjos
Ilgam kely dulkėtas ir sukaitęs.

Pripyliau
Stiklą dvelkiančios vėsa beržų
sulos

Ir lino patalą liečiau taisyti.
Kai tik šunelis kaime kur sulos,
Kai gatvėje vaikų tik šūksniai
suskardens,
Išnešiu dubenį aš šalto Jam
vandens
Ikaitusiomis Jo kojomis pamirkyti.

Praėjo
Ilga, kaitri pavasario diena.
Jau skleidžiasi naktis ir neša vėją
Ir pievas gaubia ūkana drėgna.
O temstančių klevų palinkusia
alėja

Iš laukto tolio niekas, niekas
neartėja.

Bronius Murinas

Broniaus Murino tapybos darbu pominė paroda dar vyksta ši savaitgalį, rugsėjo 26-27 d., Čiurlonio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

Nesileidžiant į detalesnį Antano Jasmanto poezijos nagrinėjimą, jau ir po to pirmojo pavyzdžio galima būtų pasakyti, kad savo didžiaja dalimi jo poezija yra religinio pobūdžio, bet su giliu filosofiniu pamušalu. Šios rūšies Jasmanto poezija nėra vien tik garbinimo giesmė ar padėkos malda. Greičiau tai yra tiesioginis pokalbis su Dievu, tokiu jį ir pripažįstant, bet pokalbį vedant kaip asmuo su asmeniu, kaip Aš su Tu. Ir tada ši poezija jau nepasilieka vien Pirmosios komunijos katekizminiam lygį, o plečiasi į filosofinio mąstymo ir kitų intelektualaus gyvenimo sričių plotus, nevengiant pokalbiuose su TU ir gana aštriai išskylančių problemų. Kartais net sunku yra nuspręsti, ar eilėraštis yra visuotinė filosofinis, ar religinis, ar vien šiaip asmeniškias nuotykis. Tačiau jis tave pagauna ir savo paviršiumi, ir gelme. Vienu iš daugelio pavyzdžių galėtų būti eilėraštis

Panaktinis

Tu, rūpestingas Panaktini,
Tu, mano sodų sargė!
Kai šunės po dienos išvargę
Suguls ir, galvas panarine,
Ieškosis poilsio šiauduose,
Tu strėnas susijusi
Ir, pasiėmęs rankon lazda,
Apeisi sode.

Sustok ir paklausyk! Atrodo.
Kažkas lyg plazda.
Ten, pas kraščiausią taką:
Kažkas lyg žemę plaka
Palūžusiu sparnu;
Kažkas lyg čipsi
Tenai už akmenų.
Kai juos pralipsi,
Drėgnam beržų liekne
Atrasi tarp žolių
Iškritusį mane
Beplunksniu paukšteliu.
Kai pasilenkę imsi ji į saują,
Būk atsargus;
Jis žnaibys ir įleis nagus
Tau ligi kraujo.

Tu, rūpestingas Panaktini,
Tu, mano sodų sargė!
Vėjinga nakti, naktį dargią,
Kai ilsisi visi išvargę,
Tu nešies prie krūtinės
Mane besparni,
Tu, senas, ištikimas mano tarnė!

Bet didysis Antano Jasmanto stebuklas, kaip minėjau, yra tas pilkosios, liaudinės lietuviškos buities, jos kasdieninės atributikos bei paprasčiausių žodžių pakylėjimas ir aukštos poetinės kultūros įvaizdžių plotmė. Tokiu intensyvumu, tokia kryptimi ir tokiu rezultatu mūsų poezijos rai-

KALIAUSĖ RŪKUOSE

Kurti tylą aplinkui spengia.
Rūkais medeliai apsidenge
Vaiduokliais stypos gatvės pakraščyje.
Vis lyja. Smulkiai lyja, lyja.

O tu eini. Pasveikini pro rūką
Pažįstamą kažkokį. Jis pasuko
Už gatvės kerčios. Tu vejiesi:
Mieliau vaiduokliais būti dviese.

Prisiekę nuometui iš šilko,
Nė nepamatė, kaip apvilko
Ruduo pasukine dvinyte
Kaip tą rūkuose drebantį šunytį.

Nešiokim ją. Nešiokim iki galo,
Nors pirštai jau sugrūbo ir sušalo.
Kur dingio saulė? Argi klausia
Ta ūkanoj skėtriojanti kaliausė?

Muensteris, 1981 m. gruodžio 26 d. naktį

BURTAS

Ištrauk man burta, beždžionėle!
Jis tuščias bus kaip visados.
O vargonėliai ir toliau vis gros.
Ir knibinės balandžiai rinkos smėlį
Ir burtas tuščias bus, kaip visados.

Ir traukiām, traukiame tuos burtus
Tuščių dienų tuščioms viltims,
Kol ta Didžioji Traukėja paims
Ir trauks. Tada varpai, lėti ir kurtūs,
Paskelbs, kad jau pilnutis tavo burtas.

Netrauk man jo, pavargus beždžionėle!
Jis tuščias bus kaip visados.
Te vargonėliai ir toliau dar gros.
Tehnibinės balandžiai rinkos smėlį.
Ji pavaduos tave, tu mano beždžionėle.

Muensteris, 1983 m. gruodžio 26 d. naktį.

TAURELĖ ŽIEDO

Ilis bitelė? Neilīs!
Taurelė žiedo per siaura.
O laukia jos jau avilys,
Ir žiebias vakaro žara.

O jei nespės? Kur ji nakvos?
Patiltė užimta žmogaus.
Ir be žegnonės, be maldos
Naktų naktis jis ten prasnaus.

doje dar niekieno kito nebuvo
taip toli nueita ir tiek padaryta.
Iliustracijai čia užteks kad ir ši-
tokios miniatiūros:

Monstrancija

Laukų rageli raliuonėli,
Tu saulė mums atraliavai.

Ir auksu užplėskė javai,
Lyg būtume šimtus monstrancijų
pakelę.

Tik jos nėra, tos žiburėtos
Su vidureliu baltučiu.
Mes dar nesumalėm nauju
kviėčiu,

Dar mūsų girnų akmenys
pakluonėm mėtos.

Dabar kalbą pakreipiant trupu-
tį kita kryptimi, tenka pasakyti, ką visi ir taip žinome,
kad Maceina buvo labai pro-
duktivus plunksnos žmogus.
Metai po metų vis pasirodydavo
jo filosofijos, kultūros filosofijos
bei teologinių turinių knygos.
Tarp jų poezijos tik dvi. Bet jų
visai pakanka. Juk ir Maironis
parašęs vienut vieną savo lyrikos
knygą *Pavasario balsai*. Daug
kas gali pagaltoti, kad įvairiau-
siom knygom rašyti Maceina,
profesoriaudamas Vokietijos uni-
versitete, turėjęs tam ir sąlygas,
ir laiko. Manau, kad anaipol.
Štai citata iš mudviejų susi-
rašinėjimo laišku:

„Tačiau man šis semestras
tikrai yra sunkus ir nelaimingas.
Buvau Tavam laišku skyręs
Sekminių atostogas: jas ir savaitę
po jų sugadino susikirtimas su
vienu filosofu, kurio auklėtinis
iteikė habilitacijos darbą apie
Kirejevskį ir kuris (šis profes-
orius) apie Kirejevskį neturi
jokio supratimo, nes nemoka
rusiskai nė žodžio perskaityti.
Kai aš šį jo priimtą darbą pakri-
tikavau, nė iš tolo nemanydamas
jo atmesti (tik objektyviai įver-
tinau), iškilo skandalas, nuėjęs
net iki Dekano. Kadangi

Skubėk, skubėk! Kaip mes visi
Kad skubame pavakariams.
Lašelį rasianti tareis,
O tuštutėlė tebesi

Kaip mes visi
Skubėję, eję, netikėję,
Kad siaurėja
Taurelė žiedo pakelėje.

Muensteris, 1985 m. sausio 23-sios naktį.

GIOCONDA

Nei tu verki, nei tu juokiesi.
Tu tik šypsis, šypsis, šypsis.
Ateina vieniši. Ateina dviese.
Ateina jie šimtų šimtais.

Vežioja tavo šypsnį po žemynus.
Giliai užkalta dėžėse.
Ir neregį, kokia tu nusiminus,
Kokia pažeminta esi.

Tos salės – tai gatvinės tavo stotys:
Tenai turi tu vis šypsis,
tik šypsis...

Muensteris, 1985 m. kovo 26 d.

PAKLYDĖLIS

Langinės šianakt taip neramios!
Lyg dykumų benamiuos,
Išdegusiuose plotuose
Paklydėlis namų ieškosius.

Paklysti – mūs dalia. Ieškoti?
Tai troškuly be šalto lašo.
Ant smėlio vėjas rašo, rašo
Ir, vėl užpustęs, pradeda raudoti.

1985 m. gegužės 26 d.

TYLA

Prisimeldžiau, o Viešpatie! Dabar tyliau
Ir tylinio manęs Tu pasitikt ateisi
Balutėm blizgančiu pavasario keliu.

1983 m.

(Iš dar nespausdintų Antano Maceinos
– Antano Jasmanto eilėraščių.)

Dekanas buvo mano puseje ir
smarkiai priremė aną filosofą
prie sienos už neteisėtą įsikišimą
į mokslo laisvę, tai anas filosofas
visai padūko, ir aš turėjau išklaui-
syti piemeniško koliojimo, kokio
savo gyvenime buvau dar ne-
girdėjęs. Jis gynė tuo ne aną dar-
bą ir ne aną žmogų, o tikrai savo
„prestizą“: kaip gali koks auslen-
deris kritikuoti vokiečio profes-
oriaus priimtą darbą? Žinoma,
tai visa man sugadino daug nuo-
taikos ir laiko, nes reikėjo plepėti
apie tai su vienu kitu ir pasi-
ruošti sprendžiamajam posėdžiui,
kuris kaip tik įvyko po
Sekminių“.

O be šitokių gyvenimo intarpų
Maceinai dar reikėjo ruošti uni-
versitetinėm paskaitom ir jas
pasirašyti, reikėjo vesti semina-
rus, taisyti studentų referatus,
studentus egzaminuoti, skaityti
jų įteiktus mokslo laipsnių dar-
bus, posėdžiauti ir t.t. ir t.t.
Sunku net suprasti kaip jisai,
profesoriaudamas ir vėliau metų
metais sunkiai sirgdamas, rado
galimybių rašyti ir knyga po
knygos. Jeigu tarp viso to
neužmetė ir poezijos, tai aišku,
kad poezija vis dėlto jam šį tą
reikė, kad ji buvo toli gražu jo
rūpestiuose ne paskutinėje
vietoje.

Šitai galėtų paliudyti ir de-
šimtmečius besitęsęs mudviejų
susirašinėjimas. Turiu jo apie 60
netrumpų laišku. Be redakcinių
spaudos reikalų, be knygų leidy-
binių rūpesčių, daugiausia vietos
laiškuose užima poezijos pro-
blemos. Visa tai atrinkus, jau

(Nukelta į 4 psl.)

Akademija Antanui Maceinai prisiminti

Antano Maceinos akademija Chicagoje buvo ruošta Jaunimo centro didžiojoje saleje praėjusį sekmadienį, rugsėjo 20 d. Popietę pradėta šv. Mišiomis, kurias aukėjo kun. dr. Kęstutis Trimakas kartu su kun. Jonu Borvičium, SJ, ir kun. dr. Viktoru Rimšeliu, MIC. Kun. Trimako pamokslė girdėjome paties Antano Maceinos žodžius (jis spausdinamas šio priedo numerio „Kertinėje parastėje“). Mišių skaitymus perteikė Aldona Zaiškaitė ir Juozas Bavžys. Marius Prapuolenis vadovavo specialiam chorui, kuris buvo sudarytas iš patyrusių choristų ir Chicago studentų ateitininkų draugovės narių.

Jaunimo centro kavinėje tuoj pat po Mišių įvyko kavutė. Vaisių paruošimu rūpinosi Chicago ateitininkų sendraugių valdybos narės. Kavutės metu dalyviai plodami suiko Vytauta, Ireną ir Daiva Skuodžius. Vytautas Skuodis padėjo už jo šeimai rodama dmesį ir šilta sutikimą.

Akademija atidarė rengimo komiteto pirmininkas dr. Antanas Razma, kviesdamas Vytautą Skuodį tarti žodį. Savo žodyje Skuodis paminėjo, kad apie Antano Maceinos mirtį sužinojo tik prieš kelias dienas. Norejo ji sutikti ir susipažinti, nes jaunystėje skaityti Maceinos raštai paliko didelį įspūdį. Baigdamas savo žodį pažymėjo, kad paliko Lietuvą, bet čia atvažiuojant atrado taip pat Lietuvą, kai kuriais atžvilgiais dar gražesnę. Jis tikisi, kad ji dar ilgai gyvuos.

Pianistas Manigirdas Motekaitis atliko Ludwig van Beethoven Sonatos Op.111 Arietas ir Variacijas. Tie ritmiški ir žaismingi garsai buvo įvadas į dr. Juozo Girniaus paskaitą „Antano Maceinos asmuo ir mąstymas“. Kalbėtojas trumpai supažindino su Antano Maceinos mokslo eiga ir profesine karjera. Antanas Maceina ženklinamas talentų įvairumu, rašybai atsidedimu ir lengva plunksna. Knygų išleides penkias Lietuvoje ir penkiolika tremtyje. Trys knygos išleistos vokiečių kalba.

Paskaitininkas paminėjo, kad 1969 metais Maceina pergyveno širdies sutrikimus, ir laisvės rašes „bijau, kad nereikėtų nutraukti rašymo sakinio viduryje“. Del sveikatos pasilijimo išėjęs pensijon iš Muensterio universiteto 1970 metais, būdamas tik 62 metų. Rūpestingai save prižiūrėjo, ir gyveno iki šių metų sausio galio. Žmona pasekė, kad paskutiniu metu filosofavo apie mirtį, ir mirties laukė su savotišku susidomėjimu.

Lietuvoje per penkerius metus Maceina išleido penkias knygas. Knyga *Socialinis teisingumas* daug jam rūpestį sukėlusi. Nemaža audra sukėlė ir knyga *Buržuazijos žlugimas*, kurioje buržuazinės dekadencijos ženklus Maceina matė: bažnyčioje – klerikalizmą, mone – realizmą, moksle – pozitivizmą. Tremtyje spausdintas knygas paskaitininkas sugrupavo trijulėmis. Pirmąją trijulę sudaro literatūrinės kūrybos filosofinės egzegzės: *Didysis inkvizitorius*, *Jobo drama*, *Niekšybės paslaptis*. Antrąją trijulę sudaro giedros teologijos knygos: *Saulės giesmė*, *Didžioji padėjėja*, *Dievo Avinėlis*. Povatikaninėms nuotakoms atstovauja *Bažnyčia ir pasaulis*, *Didieji dabarties klausimai*, *Krikščionis pasulyje*. Atskira grupė sudaro *Religijos filosofiją*, *I dalis ir Filosofijos kilmė ir prasmė*. Paskutinę trijulę sudaro knygtės *Asmuo ir istorija*, *Dievas ir laisvė*, *Ora et labora*.

Antanas Maceina savo filosofo karjerą pradėjo kaip Šalkauskio mokiny, bet ilgainiui tolo (pavyzdžiui, perskaitęs Stasio Šalkauskio raštų pirmąjį tomą jis rašė: „koks svetimas formalizmas, kaip keista jo mąstysena“).

A. a. prof. dr. Antanas Maceina ir dr. Juozas Girnius pokario metais Schwaebisch-Gmuende tremtinių stovykloje, Vokietijoje.

Egzistencialistų tapo vėliau. Čia jam pagrindinės įtakos iš Berdiajevo ir Heideggerio. Savo paskaitą dr. Juozas Girnius užbaigė citata iš Lietuvos: Maceina „kūrybos pastangomis priešinęs laiko tėkmei“.

Prof. dr. Kęstutis Skrupskelis savo paskaitai pasirinko temą „Blogio problema Antano Maceinos *Jobo dramoje*“. Knyga *Jobo drama* pasirodė 1950 metais. Jos tikslas – duoti krikščioniško egzistencializmo apmatius. Siaubas – religijos

versmė. Tai egzistencijos suvirpėjimas aukštesnės būties akiavaizdoje. Neatsitiktinai angelai vaizduojami liūtų formoje. *Jobo dramoje* kančia suaušta su visu mūsų buvimu. Tai viso žmogiško buvimo drama. Pagrindinė *Jobo dramos* tezė: be kančios negali būti religijos.

Antanui Maceinai kančia yra subjektyvinis blogio patyrimas. Maceina mato tris blogio savybes: jis yra intensyvus, nepelnytas ir nesuprantamas. Maceina pabrėžia, kad Jobas tik klausia.

Žodinio atsakymo negali būti, nes nebuvimo negalima nusakyti. Maceinai blogis yra stoka – jis negali turėti turinio. Egzistencinis atsakymas: blogio ištiktas žmogus gali apsispręsti ir veikti. Blogis išsprendžiamas tik asmeniniu sprendimu, kaip Jobo „aš iškentėsiu“. Naujas buvimas remiasi transcendencija. (Prof. dr. Kęstutis Skrupskelis paskaitą bus vėliau išspausdinta *Draugo* priede.)

Fleitetistė Asta Šepetytė, padėdama pianistui Manigirdo Mote-

kaičio, pagrojo Johann Sebastian Bach Sonatos II, Allegro Moderato dalį. Tai atgaivinti, racionali muzika, kurioje girdime suartejančias ir išsiskiriančias melodijas. Tai tildas į Antano Jasmanto poeziją, apie kurią kalbėjo poetas Kazys Bradūnas. Poeto žodis kaip tik spausdinamas šios dienos *Draugo* priede kartu su Antano Jasmanto paskutinių eilėraščių pluoštu.

Akademijos pabaigai fleitetistė Asta Šepetytė ir pianistas Manigirdas Motekaitis atliko dar kelis kūrinius. Albert F. Doppler „Fantasie Pastorale Hongroise Op. 26“ Molto Andante ir Allegro dalis – tai džiaugsmingas kūrinys, kuris leidžia pamatyti fleitetistės virtuozizmą. J. Gaizausko „Ramunėlėje“ saldus ir lyriškas liūdesys skambėjo aukštomis, grynoms sidabro fleitos gaidomis. Broniaus Budriūno „Tykiai, tykiai“ iššaukė devynioliktojo šimtmečio romantiką, o pianino akompanimentas liejosi fejerverkų kibirkštėmis. Bisui pagrota „Lietuva brangi“. Tuo ir baigėsi Antano Maceinos akademija Chicagoje.

Renginyje buvo matomi atidaus planavimo ženklai. I Mišių liturgiją buvo įjungti Antano Jasmanto eilėraščiai. Mišių giesmės ir maldos išspausdintos lapelyje, kurį salen eidami šventės dalyviai gavo savo naudoti. Taip pat išspausdinta ir gražios išvaizdos akademijos programa, kurioje įdėtos programos dalyvių nuotraukos ir biografijos. Pasigėrėtina ir kalbėtojų savitvarda besilaikant numatyto laiko ribose: akademija su savo turinčia programa truko beveik lygiai dvi valandas. Ji buvo gera pradžia naujam šio rudens kultūriniam sezonui.

a. ir a.

Laimutė M. Tornau

Naujas vardas Aloyzo Barono novelės konkurse

Beveik be išimties literatūrinis konkursas laimi išeivijos literatūroje žinomi vardai, laimi net po keletą kartų, o naujo vardo žybtelėjimas yra netikėtas blyksnis rudenįjančio dangaus prietemoje. Išeivija pergyvena kūrybos pavasarį, gal ir vasarą. Vesa ir ilgėjančios naktys jūntamai skverbiasi ir į mūsų išeivijos nuliutėjančius laukus be didelių vilties susilaukti vėl šilumos ir šviesos lietuviško žodžio vytimui, gožiant svetimos kalbos srautui. Todėl kiekvienas naujas vardas išeivijos literatūroje yra ne tik maloni staigmena konkursų vertinimo komisijai, bet ir lietuviškai visuomenei, dar besidominčiai grožine literatūra. Šiemet tokia staigmena yra Aloyzo Barono novelės konkursa laureatė, Laimutė M. Tornau, gyvenanti ir dirbanti Chicagoje. Dar šiais metais jina sudomino *Draugo* kultūrinio priedo skaitytojų dviem novelėmis, taip pat pasirašytomis Lapiro slapyvardžiu. Iš karto galėjai justi rašytojos talentą novelės konstrukcijoje, kur paprasta, be puošmenų kalba

jina sugeba perteikti skaitytojui emocinį spektrą glaustose skalėse: žodžiuose taupi, nekalbanti be reikalo, lakoniška, nešokiruojanti, bet nuosekliai maitinanti skaitytoją nauja patirtimi ir išgyvenimais. Būdamas gimnazijoje, rašiusi apsakymelius, svajojo studijuoti literatūrą. Bet dar pačioje vaikystėje, nepagydoma liga mirus sesutei, tvirtai nutarė būti gydytoja. Karas ir pokario metai neleido baigti medicinos. Atvykusi į Ameriką, 20 su viršum metų dirbo universiteto chirurginiam skyriui, o pastaruoju metu – prie kompiuterio, kur ir prasidėjo jos laisvalaikio rašymo karjera. Spausdinama *Drauge* novelės nedrįso pasirašyti pavarde, pasirinkdama kritikus šeimos nario, šiaurietiško šuns Lapiro vardą.

Reikia pripažinti, kad talento augimui nėra taisyklių, nei amžiaus ribos. Vaikystės svajonės dažnai ištryksta kitom spalvom vėlyvesniam amžiuje, o kūryboje nėra laiko nuostatų, nes žmogiškoji kūryba dažnai pergyvena laiką.

Sėkmės.

(ab)

Prie poeto Antano Jasmanto stabtelėjant

(Atkelta iš 3 psl.)

susidarytų gana įdomus Maceinos minčių pluoštas apie poeziją.

Iš tų laisvų aiškėja, kad pats Maceina yra planavęs parašyti visą knygą išimtinai apie poeziją ir poezijos, ypač mūsiškės, problemą. Tik jau pritrūko laiko, o ir paties gyvenimo. 1984 metų sausio 28 dienos laisvė rašo: „Kam nors įsipareigoti, atrodo, man jau per vėlu. Ankstesnė svajonė parašyti „Poetų pasaulis“ (toks būtų buvęs tos knygos vardas) ir savą interpretacinį polinkį išmėginti visų pirma ant Bradūno „kailio“, atrodo, jau ir liks tik svajonė: per ilgai buvo svajota, per ilgai buvo puoselėta ši svajonė, ja vis atidedant, kitų vadinamų „reikalingu“ darbų dėlei“.

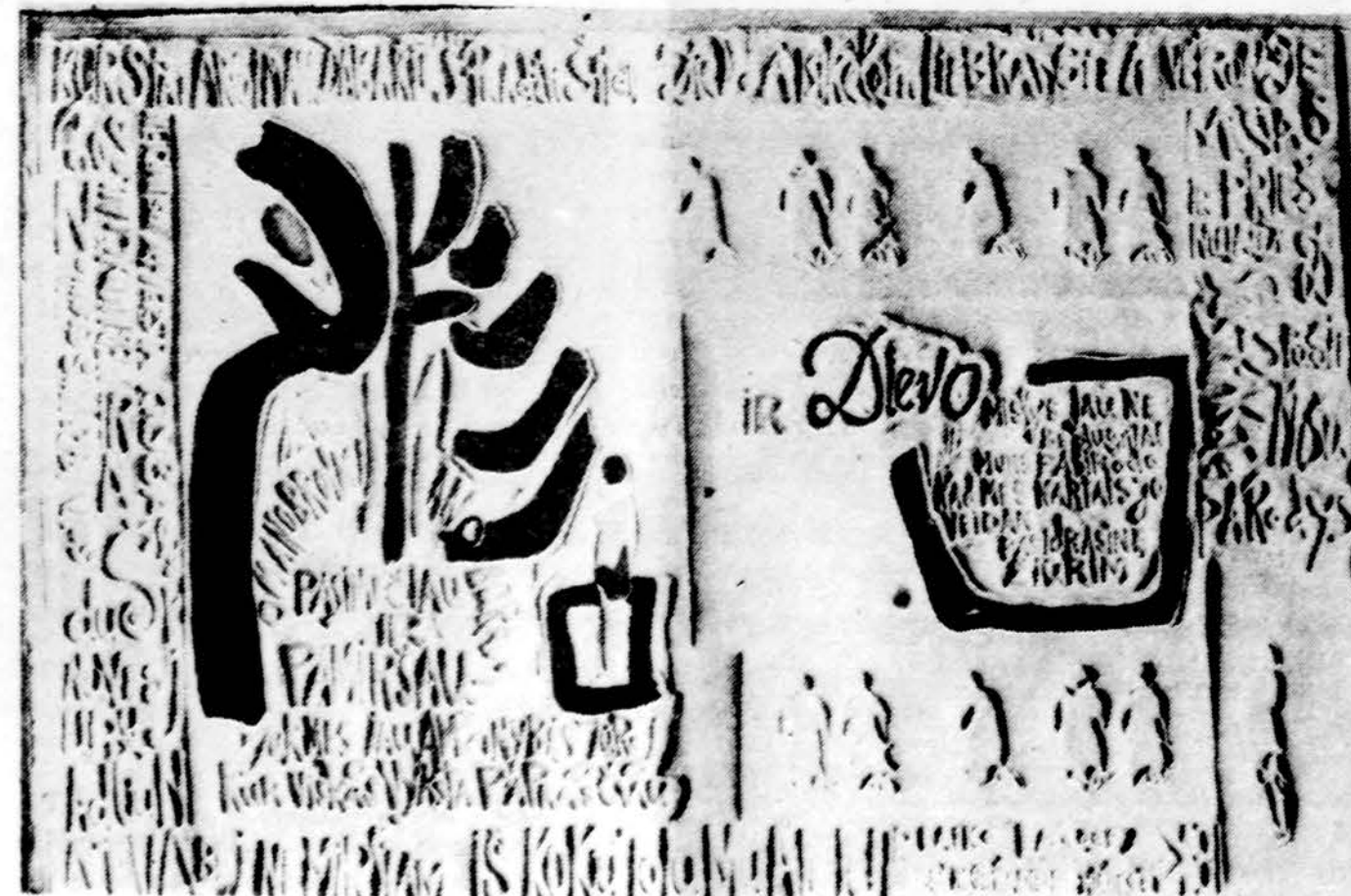
Tačiau mūsų periodinėje spaudoje bei žurnaluose Maceina yra ne kartą labai laiku ištraukęs špagą, gindamas literatūrą, ypač poeziją, nuo nepageidaujamo įsiveržėlio. Bent vieną tokių atvejų prisiminkime. Kai daugiau prieš 30 metų norėta poetus žemininkus apšaukti nusikaltusiais patriotizmu, tai Antanas Jasmantas *Literatūros laikuos* 1955 metais išėjo juos ginti taikliu straipsniu, pavadintu: „Patriotų sukilimas, arba poezijos kivičtas su tau tybe“. Antano Maceinos autoritetas ir drąsa tada pačiu laiku vieniems praplatė akis, o kitiems užčiaupė burnas. Šį atvejį miniu čia vien dėl to, jog tai yra aiškus liudijimas, kiek daug poezija svėrė Maceinai, jog jisai, nieko nepaisydamas, jos labai nepabijojęs susidėti su ano meto mūsų literatūrinio gyvenimo „disidentais“ – žemininkais-lan kininkais.

Turint rankose dvi Antano Jasmanto poezijos knygas, dabar dar gali kilti klausimas: ar tai viskas? Ar po jo mirties neliko į šias knygas neįtrauktų ankstyvesnių eilėraščių, o ir sukurtų jau pastaraisiais metais? Taip, yra.

Pomirtinį šios rūšies palikimą sudaro 15 eilėraščių. Keturi iš jų datuoti dar 1942 metais. Kitų dešimties sukūrimo datos pasklaido nuo 1979 iki 1985 metų pabaigos. Ir dar vienas yra prieš krikščionių laikų lotynų klasiko Catullo eilėraščių vertimas, datuotas 1974 metais. (Šios dienos *Draugo* kultūriniam priede spausdinamas pluoštas Antano Jasmanto paskutinių eilėraščių, rašytų 1983 ir 1985 metais. Čia būtų galima pažymėti, kad „Gioconda“ yra Liuvre esantis Leonardo da Vinci besišypsančios moters portretas, vadinamas dar ir Mona Lisa. Prieš kiek laiko prancūzai, gerokai pasipiginę, šį paveikslą vežiojo po didžiuosius pasaulio muziejus. Buvo atvežę ir į Ameriką. Ir paskutini čia turima jo parašyta eilėraščių net nežinia

kaip pavadinti, nes rankraštyje duotas pavadinimas „Paklydėlis“ pažymėtas klausuku, o paskui ir visai nubrauktas.)

Ir užsklandai bent vienu sakiniu dabar turėčiau autoritetingai nurodyti Antano Jasmanto kūrybos vietą mūsų poezijos raidoje. Nedrįstu. Bet pasinaudodsiu prof. Vinco Mykoliaičio-Putino autoritetu. Kai 1965-tais knygos išėjimo metais prof. Mykoliaičius-Putinis per Varšuvą gyvenusi Juozas Kękštą pasiūnėdavo Lietuvon Jasmanto *Guodą*, tai Profesorius tuoj pat man atsakė. Be kita ko, laisvė jis rašo: „Antano Jasmanto *Guodas* vertas užimti lietuvių literatūroje vietą tarp įspūdingiausių, turiningiausių mūsų poezijos rinkinių. Klasikinė forma čia siejasi su modernaus žmogaus išgyvenimais bei įvaidžiais“.

Pranas Gailius. Iš ciklo „Antroji lietuviška siuita“ – spalvotos paveikslinės knygos su Kazio Bradūno donelai-tiškos temos eilėraščių tekstu. (Nuotrauka Ed. Mankaus.)

Prano Gailiaus dailės darbų paroda buvo vakar atidaryta Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, kur ji vyks iki spalio 17 d.

• Meksikoje leidžiamas kultūrinis mėnraštis *Vuelta* šių metų rugpjūtio mėnesį (Nr. 129) paskelbė Tomo Venclovos straipsnį „La literatura soviética no rusa“ (Sovietinė nerusų literatūra). Tai pranešimas, kurį Tomas Venclova š.m. balandžio 24 d. skaitė Washington, Wheatland Conference on World Literature programoje (verstas iš anglų kalbos). Jame nemažai kalbama ir apie literatūrą okupuotoje Lietuvoje.

• University of Oklahoma leidžiamas žurnalas *World Literature Today* kas dveji metai skiria Neustadt vardo tarptautinę premiją už literatūrą. I 1988 metų premijos paskyrimo jūry komisijai yra pakviesti dvylika rašytojų iš įvairių pasaulio kraštų – jų tarpe mūsų romanistas ir dramaturgas Algirdas Landsbergis, profesorijaujantis Fairleigh Dickinson universitete.

Kultūrinės progos

• Stasio Šimkaus šimtmečio minėjimą rengia „Margutis“ Jaunimo centre, Chicagoje, sekmadienį, spalio 4 dieną, 3 val. p.p. Akademineje dalyje paskaitas apie kompozitorių ir jo kūrybą skaitys rašytojas Stasys Santvaras iš Bostono ir muzikos istorikė Loretta Venclauskienė iš Chicago. Koncertinėje dalyje bus atliekami Stasio Šimkaus kūriniai. Solistai Audronė Gaiziūnienė-Simonaitytė, Roma Mastienė, Algirdas Brazis ir Algis Valiūnas dainuos solo dainas ir duetus. Taipgi programoje dalyvaus pianistas Manigirdas Motekaitis ir Emilijos Sakadolskienės-Pakštaitės diriguojamas „Dainavos“ ansamblis. „Dainava“ atliks keletą dainų ir kantatą „Atsisveikinimas su tėvyne“.

• „Gyvoji Lietuva“ – pirmosios šio sezono Chicago ateitininkų sendraugių skyriaus ruošiamas vakaronės tema. Penktadienį, spalio 2 dieną, 7:30 v.v. Jaunimo centro mažojoje saleje bus rodomas video filmas, visai neseniai susuktas Žemaitijoje. Filme matomi atlidai ir Sutvirtinimo sakramento teikimas Plungėje, Kryžiaus keliai Žemaičių Kalvarijoje ir Kryžių kalnas Jurgaičiuose. Filmiui įvadą padarys poetas Kazys Bradūnas.

• Lietuvių fotografų išeivijoje metinė paroda vyks nuo

spalio 23 iki lapkričio 1 dienos Čiurlonio galerijoje. Jaunimo centre, Chicagoje. Šiemetinės parodos konkurso tema yra „Metų laikai: pavasaris, vasara, ruduo ir žiema“. Parodai pasibaigus, kita penktadienį, lapkričio 6 dieną, Jaunimo centro kavinėje rengiama vakaronė, per kurią bus įteikiamos premijos parodos konkurso laimėtojams. Čia taipgi bus pristatyta naujai išleista Algimanto Kezio fotografijų knyga apie pasaulines parodas, vykusias Knoxville, New Orleans, Tsukuba ir Vancouver. Ta pačia proga bus parodyta Daivos Kezienės vaizduotė apie Lietuvos krikščioniškas iškilmes, vykusias šią vasarą Vatikane. Parodą ir vakaronę rengia Budrio vardo Lietuvių foto archyvas.

• „Margučio“ 55 metų sukaktūvinis pokylis rengiamas spalio 24 dieną Jaunimo centre, Chicagoje. Tą dieną bus įteiktos „Margučio“ paskelbto konkurso solo dainai parašyti premijos ir atliekamos premijuotos dainos. Konkursas susilaukė nemažos dėmesio. Buvo gauta vienuolika dainų. Vertinimo komisija – Petras Armonas, Danutė Liaugminienė ir Algis Šimkus premijas jau paskirstė. Pirmoji ir antroji premija teko boso balsui parašytoms dainoms. Trečioji premija (dvi dainos) soprano balsui. Premijų laureatai bus paskelbti per „Margučio“ sukaktūvinį pokylį.